

Дражен Тупањанин

БЛАГОВИЈЕСТИ

О догађају Благовијести, из кога се образовао литургијски спомен, тј. празник који Црква прославља, сазнајемо у светом јеванђељу од Луке. Писац трећег канонског јеванђеља своје двотомно свједочанство (Јеванђеље и Дјела светих апостола), којим смјера да читалац, „племенити Теофил“ (Лк 1,3) позна „темељ ријечи којима је научен“ (Лк 1,4), започиње јединственим описом рођења Јована Крститеља, да би се од 26. стиха првог поглавља почео бавити описом догађаја који је тема овога есеја. Други јеванђелисти не помињу нити један од ова два догађаја. Матеј свој опис рођења, након родослова који представља сами почетак његовог списка, започиње напросто прелазећи на ствар ријечима „а рођење Исуса Христа овако би, када је мати његова Марија била обручена Јосифу, а прије него што се дијажу састали, нађе се да је затруднила од Духа Светога“ (Мт1,18). Марко ће у свом извјештају „почетак јеванђеља“ (Мк1,1) временски лоцирати у моменат у коме Јован почиње да крштава, и коме Исус долази како би се крстио на Јордану (што би, да нема других свједочанстава, чинило још тежом /или немогућом/ ионако мучну и замршену историјску расправу са Несторијанцима и одређеним елементима хришћанског гностицизма), док Јован у свом јеванђељу причу о Исусу почиње „са небеса“, објављујући Логоса који је био „у почетку код Бога“ (Јн 1,1), не бавећи се, као ни Марко, наративом рођења.

Да ли ово значи да је Лука једини извор у Новом завјету на основу кога се било шта може казати о Благовијестима? Умногome да, мада би нам свакако Матеј могао припомоћи барем у једној ствари, а то је извор из кога је Лука, процесом тачног испитивања „свега од почетка“ (Лк 1,3) компоновао своје свједочанство на начин на који је то учинио. Код

Матеја наине, посебно мјесто у стварима око Спаситељевог рођења на земљи игра Јосиф. Он је онај коме анђеоло појашњава у сну шта се заправо збило (и не само то). На неки начин, Јосифов сан из Мт 1, 20-24 представља опис Благовијести код Матеја који, иако не доноси живописну слику анђела Гаврила у Назарету, ипак јасно говори да анђеоло заручнику Маријином саопштава да се не боји да је узме за жену јер је оно што се у њој зачело „од Духа Светога“, те да ће, сходно Исаијином пророштву, он бити „Бог са нама“. Извори за опис Благовијести су тако најприје сама Марија, а онда и њен муж Јосиф.

Њихов нарочити и за оно (и свако друго) вријеме неуобичајени брак представља полазну тачку за раскривање ове тајне. Лука не наводи поименце како и од кога је сакупио податке, дајући нам само општу напомену да приповиједа на основу онога што „ нам предадоше они који су од почетка били очевидци и слуге Ријечи“ (Лк 1,2). Ово указује на скупину првих ученика, којима припада и Пресвета, што на основу њеног присуства приликом страдања у Јерусалиму, иако је живјела, као и њен син, у Галилеји, поред свега осталог, иде у прилог претпоставци о њој као извору. Као уосталом и сам здрав разум. Јосиф се, са друге стране, у каснијим описима спомиње као отац Исусов (тако га Марија назива у Лк 2,48, када су Исуса „с болом“ тражили у Јерусалиму о Празнику). Његов изостанак у сценама страдања неке наводи на помисао да је умро до тог времена (вјероватно под утицајем предања које је, да би Маријино дјевичанство заштитило од злих помисли, Јосифа однекуд сматрало старим човјеком, по некима чак старцем од 80 г., што је бесмислено и само би у јавности повећало сумње везане за морални статус Марије), иако су јеванђеља нијема по том питању. Мјесто из Мт 13,55 у коме се Исусове комшије питају „није ли ово дрвдјељин син“ такође не указује, нити пак оповргава мишљење да је Јосиф у том тренутку преминуо. У сваком случају, Јосиф и Марија, или - можда је љепше рећи - Јосифов и Маријин брак био је чувар тајне Благовијести, љубавна заједница у којој је тај мистични догађај сазријевао и као клупко се постепено одмотавао до тренутка у коме се открио свијету кроз смрт и васкрсење Христово. Њих двоје су, логично, и једини објективни извор информација о догађају Благовијести.

Благовијести су мистичније од самога рођења. Иако је тачно (и то стално ваља наглашавати) да се јеванђеља читају из пасхалне атмосфере, и да су тако и настала, као ретроспектива из позиције Духом

пробуђених срдаца ученика које је Дух „подсјетио“ на све што је Исус говорио (Јн 14,26), Благовијести нам Духом откривају шта се збило у рођењу Христовом једнако као што то чини и крсоваскрсни догађај. Уз то, откривају и тајну Софије, Премудрости Божије, која је као Дух, искра Божанскога заложена у човјека, па тако човјек може да прими Бога у себе, као што је то учинила Марија, и да тиме „Премудрост сазида себи кућу“ (Изреке 9,1).

У догађају Благовијести показује се компатибилност Бога са човјеком, капацитет који је човјеку подарен како би постао Нова твар. У пророчанствима Писма, попут онога пророка Софоније, које каже „Кликњи, кћери Сионска! Узвикуј Израиљу, радуј се и весели се из свег срца кћери Јерусалимска...Господ Бог који је усред тебе, силни спаситељ, радује ти се пун весеља“ (Соф 3 14, 17) увиђамо јасније о чему је ријеч. Бог се радује остварењу онога што је у почетку, стварањем, заложено у људску природу, а то је – могућност сједињења са њим. Као и у сваком другом случају, Писмо се показује као оно мјесто коме се треба вратити да бисмо спознали шта се догађа са и у вези са Христом. Само Рођење би нас без описа Благовијести, како Лукиног тако и оног краћег, Матејевог, оставило сиромашнијима у спознаји да је и сам почетак, стварање, стање прије провале есхатона кроз Васкрс и Педесетницу, без обзира на трагедију Пада, стање пријемчивости за Бога, које чини да је не само Омега, дакле крај, већ и Алфа, почетак, снажно засољен Божанском премудрошћу и да је људска природа (персонализована, сувишно је напомињати, у људским личностима), итекако способна за однос са Богом. Богородица је, у стању смртнога човјека, примила Бога. Ово ни у ком случају не умањује ону пуноћу спасења и искупљења које је Господ остварио својом смрћу на крсту, но као што је васкрсење резултат крста, тако је оно и резултат Благовијести јер, сагледаван као цјелина, догађај спасења се у Христу, па онда и у нама „калеми“ на оно што већ имамо као људи, као твар, на искру Божанства, Премудрост Божију, те је тако Христос уистину наша и Алфа и Омега, први и посљедњи! (Откр 22,13). „Калеми“ се, да употријебимо још једном тај пластични опис, и на оно што је он сам пријемчив да прими, као Бог.

Благовјештенски Акатист казује да је Бог „слично позвао сличним“. Ово позвање најчешће се тумачи у смислу да је Он примио људску природу и тако нас позвао, али није згорег напоменути да је човјек оно што је од стварања већ слично Богу (1Мојс 1,26) те да је „други човјек“ који

је „Господ с неба“ сишао и сјединио се са својим земаљским братом човеком „земљаним“. (Уп 1Кор 15, 47, што је тема драга о. Сергију Булгакову). Небески човек постаје син земљаних, воља Божија се остварује „и на земљи, као и на небу“.

Брак Јосифа и Благословене међу женама, истинске „кћери Јерусалимске“ је ризница те тајне спасења, освијетљен Благовијестима и запечаћен њиховом међусобном вјерношћу и љубављу према њиховом сину Исусу. (Усвојење које Јосиф пружа Маријином сину заиста га чини и његовим сином, а Благовијести открива и као позив да се у нама пробуди осјећај за чување Христа, за „посиновљење“ његово у нама, очинство и мајчинство према њему, што би могла бити раскошна тема духовног живота, са много практичних импликација, особито за бракове са дјецом, биолошком или усвојеном).

Благовијести се на Пасху откривају на сљедећи начин. Наиме, врата тајне су за околни свијет, сем за Јосифа и Марију, била затворена. Само су њих двоје знали шта се збило, те да је то што се збило дјело Духа (што не значи да су га нужно увијек разумјели, као нпр. у Мк 3,21 „и кад то чуше његови, изиђоше да га ухвате, јер говораху да је изван себе“). Ми пак остали то сазнајемо, и улазимо у простор њихове интиме тек у васкршње јутро, освијетљено силаском Духа. Христов гроб ученице затичу у стању у коме је „камен одваљен од врата гроба“ (Лк 24,2). Христос је, како знамо из Јн 20, 19 био у стању да у васкрслост тијелу прође кроз затворена врата, па стога немамо основе за сумњу да то није могао да учини када је камен гроба у питању. Штавише, будући да јеванђеља не описују тренутак вакрсења, не можемо да тврдимо ни како то није учинио. Камен је дакле одваљен прије свега како бисмо ми могли да уђемо у гроб, у ситуацију која наговјештава живот који из гроба блиста свима и свему. И да се обрадујемо, за што је потребно да Исус дуне на нас као и на ученике (Јн 20,22), и дарује нам Духа којим се са разумијевањем улази у гроб. Оно што је било познато Богородици и Јосифу сада може да буде проповиједано свима. Благовијести дотичу и нас.

Овдје смо већ на искључиво на терену дјеловања Духа Светога јер живот Христов треба да се јави у „смртном тијелу нашем“ тако што се стално предајемо „на смрт за Исуса“ (2Кор 4,11). Предавање „на смрт“ јесте Крштење (Римљ 6,3) које нам обезбјеђује личну Благовијест, наше рођење у Христу и његово зачеће, рођење, смрт и васкрсење у нама, у материци Цркве, Светим Духом. У смртном тијелу Богородице, као и

у „тијелу“ њеног брака са Јосифом, догодиле су се Благовијести, зачеће Сина Божијег, и његово рођење. Заузети њихово мјесто задатак је свих људи. Тако Марија бива она коју ће заиста „од сада блаженом звати сви нараштаји“, а човјек онај чији се дух „обрадова Богу, спасу мојему“ (Лк 1,47-48).